

ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА І АПК

УДК: 338.24 (477)

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Г.М.ЧОРНИЙ – к.е.н., доцент, Херсонський ДАУ,
А.Г.МАЗУР – к.е.н., доцент, Вінницький ДАУ,
А.І.СОЛОВІЙОВ – асистент, Херсонський ДАУ

В управлінських циклах змінюється стан інформації, а тому від її видів, об'ємів, строків надходження, повноти, визначеності та інших кількісних і якісних характеристик і часового режиму надходження залежить складність циклів та особливості їх – здійснення. У цьому полягатиме об'єктивна сторона особливостей управлінських процесів.

Крім цього, управлінські процеси мають і свою суб'єктивну сторону, безпосередньо зв'язану з управлінською кваліфікацією керівників і спеціалістів всіх рангів та рівнем професійної підготовки працівників, які безпосередньо виконують технологічні процеси.

Об'єктивні і суб'єктивні сторони управлінських процесів визначають специфіку управлінських циклів, особливості їх здійснення у кожній сфері суспільного буття, в тому числі і в сільському господарстві. Підприємства, які займаються агротехсервісом та переробкою сировини в продовольчі продукти по організації і змісту своєї діяльності належать до типу звичайних промислових підприємств. Хоч вони вимушені пристосовувати основну свою діяльність і узгоджувати її з сезонністю виробництва та надходження сировини (цукрових буряків, плодоовочевої продукції). Так що особливості технологічних і управлінських процесів у підприємствах, де виробляється сільськогосподарська продукція та сировина в значній мірі впливають на аналогічні явища в цілому на весь АПК.

Отже, підсумовуючи написане вище, ми маємо підстави стверджувати, що особливості сільськогосподарського виробництва обумовлюють відповідно і певні особливості здійснення технологічних процесів в АПК, а значить, і особливості управлінських проце-

сів. А тому для предметного і глибшого усвідомлення останніх доцільно зупинитись на деяких основних регіональних особливостях сільського господарства.

Перше. Непередбачений вплив природних явищ – комплексної засухи, надмірного зволоження, коливання температури, весняні заморозки в період вегетації основних культур, коливання строків початку та закінчення безморозного періоду по роках, надмірність або нестача снігового покриву ґрунту в зимовий період, стихійна поява шкідників та хвороб рослин і тварин тощо. Ці обставини зумовлюють складні виробничі ситуації, в яких здійснення управлінських циклів вимагають не лише належного рівня звичайної кваліфікації керівників і спеціалістів, а й граничної творчості, тривалого практичного досвіду, кмітливого спостереження за динамікою кліматичних явищ, розвинутої інтуїції тощо.

Друге. Сезонність технологічних процесів в рослинництві є причиною нерівномірного навантаження на трудові і матеріальні ресурси на протязі календарного року. У період вегетації сільськогосподарських культур люди і техніка використовуються в режимі верхнього рівня своїх можливостей, а взимку – навпаки. Особливе напруження в регіонах спостерігається, наприклад в періоди збирання врожаю зернових колоскових, а в бурякосіючій зоні – цукрових буряків. Мобілізація всіх наявних ресурсів для забезпечення оптимальних часових режимів при здійсненні процесів виробництва в галузі рослинництва вимагають від управлінських працівників досить інтенсивної діяльності у здійсненні управлінських циклів, кількість яких часто виходить за межі людських можливостей навіть обдарованих талановитих керівників.

Третє. Розвиток і ріст рослинних та тваринних організмів детермінується притаманними їм біологічними законами. В силу вимог цих законів вони як компоненти об'єкту управління "надсилають" до суб'єкту управління безперервно в певному ритмі інформацію про свій стан, яка вимагає вчасного опрацювання з прийняттям відповідних рішень і забезпечення їх реалізації. Ця обставина обумовлює значно вищу відповідальність господарюючих суб'єктів за своєчасне здійснення виробничих циклів, ніж де має місце у виробничих системах, які не включають живих організмів до свого господарства.

Четверте. Сільське господарство характеризується наявністю значної кількості довготермінових технологічних циклів. Наприклад, вирощування озимих зернових триває 10 місяців, вирощування плодово-ягідної продукції вимагає календарного року, плодові культури вступають у плодоношення лише на 3-5 роки, відгодівля свиней продовжується близько півроку, великої рогатої худоби

би – більше року, вирощування продуктивного поголів'я великої рогатої худоби вимагає біля трьох років. За цих обставин для молодих спеціалістів потрібно значно більше часу, щоб оволодіти досконало практикою виробництва та отримати достатню кваліфікацію, опанувавши здійснення довготермінових управлінських циклів.

П'яте. Значна просторова відстань між виробничими підрозділами, робочими агрегатами, робочими групами та окремими працівниками, які одночасно з організацією та результатами своєї праці є джерелами внутрішньої інформації, вимагає надійного радіотелефонного зв'язку і належних засобів транспорту для керівників і спеціалістів. Несвоєчасна і неповна інформація про хід технологічних процесів тут буде негативно впливати на якість рішень, а значить і якість управлінських циклів.

Шосте. Всі категорії працівників підприємств АПК, що розташовані в сільській місцевості мають особисті підсобні господарства. Ведення цих господарств поглинає значну частину енергії і часу сільських мешканців. При цьому управлінські працівники не можуть до кінця реалізувати свій творчий потенціал на користь підприємства. А керівники підприємств вимушені додатково витратити сили і час на гармонізацію особистих і колективних інтересів села.

Сьоме. Низький рівень соціально-побутової сфери села залишається серйозним джерелом інформації для керівників підприємств. Він змушує останніх додатково до управлінських циклів, зв'язаних з виробництвом, здійснювати чисельні управлінські цикли з метою можливого нівелювання істотної різниці між містом і селом.

Восьме. У складних виробничих системах, наприклад, у великих сільськогосподарських підприємствах через невисокий рівень спеціалізації виробляються чисельні види рослинницької і тваринницької продукції, кожен з яких має свою технологію, свій технологічний процес. Чим більше цих процесів, тим більші потоки інформації надходять до суб'єктів управління. Непередбачуваність дії кліматичних факторів є причиною надходження значної кількості інформації в нерегламентованому довільному режимі. Всі ці потоки інформації, особливо нерегламентована інформація, дають початок чисельним управлінським процесам, які вимушені здійснювати керівники підприємств одночасно паралельно, послідовно відосіблено один від одного та послідовно з накладанням, коли один цикл не завершився, а другий уже розпочинається. – Унікальна здатність головного мозку людини дозволяє одночасно виконувати не лише відосіблені цикли послідовно чи паралельно, а й цикли, які суміщуються, взаємоперекривають один одного, накладаючись стадіями одного циклу на стадії другого циклу.

Стосовно суб'єктивних особливостей здійснення управлінських процесів, наші спостереження свідчать, що в АПК мають місце також певні групи факторів, питома вага яких визначається регіональними особливостями.

Історично так склалося ще в СРСР, що протягом багатьох десятиліть, а особливо в період після війни 1941-1945 років пріоритетним був розвиток промисловості і, першою чергою, галузей військового призначення. Це привело до низької технічної оснащеності АПК, яка традиційно збереглась і сьогодні. Технічна недосконалість не дозволяє в оптимальному режимі забезпечувати технологічні процеси, які досить чітко регламентуються біологічними законами рослинних і тваринних організмів. Численні збої, непередбачені відхилення від нормального ходу процесів в технології виробництва зумовлюють необхідність додаткових надмірних процесів у сфері управління, що веде до переобтяження управлінської діяльності управлінських працівників всіх категорій та є однією з особливостей управління в АПК.

Суб'єктивна особливість здійснення управлінських циклів має безпосереднє відношення до конкретних працівників. Перш за все це стосується і керівника підприємства, і головних спеціалістів, рішення яких охоплюють коло проблем або підприємства в цілому, або його окремих галузей. Аналіз цих, рішень свідчать, що певну частину виконують їх автори, другу частину вони передають до виконання керівникам первинних виробничих підрозділів, які вчиняють аналогічно авторам: одні управлінські команди (рішення) реалізують самостійно, а інші передають для виконання на рівень працівників, що зайняті в технологічних процесах.

Оскільки рішення є невід'ємним елементом управлінського циклу, то відповідно до щойно розглянутих трьох рівнів реалізації рішень в практичній управлінській діяльності відбувається здійснення управлінських циклів трьома категоріями працівників. Часовий режим циклів та їх якість значною мірою залежать від кваліфікації всіх виконавців.

Отже, раціональне здійснення управлінських процесів в сільському господарстві обов'язково вимагає враховувати специфічні регіональні особливості цієї галузі, тому що вони мають безпосередній суттєвий вплив на зміст управлінських процесів та організацію практичної діяльності управлінських працівників господарюючих суб'єктів в АПК.